

A245
20.00
6.7.99

የ ኢ ት ዮ ጽ ያ

ጥንታዊ ምሳሌ

(በአማርኛ)

ግርማዊ ን. ነ. ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ
በነገሡ በፅጌኛው ዓመት።

በ፲፱፻፶፱ ዓመተ ምሕረት
ከሊቀ መዝሙራን ሞገስ ዕቁበ ጊዮርጊስ
ተጻፈ።

በማኅበረ ሐዋርያት ማተሚያ ቤት በኮከበ ጽባሕ ታተመ፡
አሥመራ።

“...እኩምት በምሳሌ አፋዩ...
(አፋፊን በምሳሌ እስፋታለሁ መዝ. ፪፻፩)

“...ወእነገር አምላክ ዘእምትካት...
ከጥንት ሲያደዝየመጣውንም ተረታ ተረታ እናገራለሁ”

ይህ ሞገስ ነው ትሉኝ ይሆናል፡ ግን
ምሳሌው እንጂ ሞገስ አይደለውም። ሞገስ
፩ድ ነው፡ እኔ ግን አንድም ብዙም ነኝ።
ሞገስ ካንድ ቦታ ካንድ ቤት ብቻ ነው የሚ
ገኘው። እኔ ግን በየትም ቦታ እገኛለሁ።
ሞገስ ዛሬ አለ፡ ነገ እንጂ፡ ተነገ ወድያ ግን
በእርግጥ የለም። እኔ ግን፡ ዓለም አስካለ
ድረስ ከናንተው ጋር አለሁ። ይሁን እንጂ፡
እርሱ ሲታመም የማይታመም፡ እርሱ ቢሞ
ት የማይሞት አንድ ነገር በአደራ ሰጥቶ
ኛል። እሱም በ፫ ቀለሞች የቆመ “ስሙ”
ነው፡ እስካለሁ ድረስ አደራዬን እጠብቃለሁ፤

እያንዳንዱ ሰው ሁሉ፡ የሀገሩን ምሳሌና ተረት ማወቅ ይኖርበታል።

የአንድ ሀገር ሕዝብ ጠባይ፡ ጭውነት፡ ሥልጣኔ፡ ጠቅላላ ሁኔታና ይዘታ የሚገመተውና የሚመዘነው በምሳሌውና በተረቱ ነው።

አንደዛሬ የየክፍለ ዓለሙ ሕግጋዶችና ደምቦች ተቀላቅለው የሀገራችንን ሕግ ሳያሳክሩት አባቶቻችን ሲሟገቱና ሲፈርዱ ከምሳሌዎችና ከተረቶች አየጠቀሱ ነበር።

አሁንም ከግብር ማዋሉና አለማዋሉ እንጂ አይቀርም ይኸውም ሕጎቻችን በምሳሌዎቻችን ላይ እንደተመሠረቱ ያስረዳል።

የአገር ምሳሌ ከሁንም በፊት ሌሎችም ጽፈዋል፡ በሆንም አላይ እንደገለጥኩት የሀገር ጠቅላላውን ሕግ፡ ወግ ታሪክና ቋንቋን አጣምሮ የያዘ ቅርስ ስለሆነ፡ አንድ ጊዜ ተጽፎ ይበቃል አይባልም። ባንድ ሁለት ሰዎች ብቻ ተጽፎም የሚፈጸም አይደለም፡ ብዙ ጊዜና ዘመን በየጊዜው እየሰሙ ማጠራቀም ያስፈልጋል። ለምሳሌ፡ አንዱ የሰማውን አንዱ አይሰማውም በአንዱ ክፍለ ግዛት የሚነገረው ባንዱ ያልተሰማ ይሆናል። አንዱ ያልጻፈውን አንዱ ይጽፈዋል፡ አንዱ ችላ ያለውን አንዱ አያልፈውም። በዚህ መሠረት ሌሎች ያልጻፉዋቸው እኔ የጻፍኩዋቸው አሉ፡ ሌሎቹ ከጻፉዋቸው እኔ የዘለልኩዋቸውም አሉ።

ስጽፈውና ሳጠራቅመውም ከኔ በፊት ከጻፉ ሰዎች መጻሕፍትና ከብዙ ጊዜ ጀምሮ ከሽማግሌዎች እየሰማሁም ነው። እንደ ዛሬ አታሚ መኪናዎች ሳይኖሩ ከ፵ ዓመት

በፊት የተከበሩ አዝማች ገብረሚካኤል ግርሙ ዘበራቂት በእጅ የጻፉዋቸው የአማርኛና ትግርኛ መጻሕፍት ስላሉ ከነዚህ መጻሕፍት የሚበቃኝን ያህል ጽፌ አለሁ።

ስለዚህም አዝማች ገብረሚካኤል ግርሙ ዘበራቂትን ሳላመሰግናቸው አላልፍም። ከራሴ ያሻሻልኩት መሻሻልና የመሰልኩትም ቢኖር የጥንቶቹን መሠረት አልቀቅሁም። ትግርኛና አማርኛ ሁሉም ኢትዮጵያዊ ስለሆነ የገጠመልኝን በግጥም፡ ያልገጠመልኝን በስድ ንባብ አጎራርሼዋለሁ። አጻጻፉ ከ፬ የተከፈለ ነው፡ ፩ኛ ግጥም ምሳሌ፡ ፪ኛ ስድ ምሳሌ፡ ፫ኛ አንድ አንድ ሽማግሌዎች ከተናገርዋቸው ምርጥ ቃላት፡ ፬ኛ እንቅፅልህ ሲሆን ጠያቂና መላሽ በመሆን እየተነገረ ብዙ ጥልቅ ምሥጢር ይገኝበታል።

ይኸውም፡ ከ‘ሀ’ ጀምሮ እስከ ‘ፈ’ ባሉት ፊደሎች ተራ ሲሆን ሀ-ሐ-ኀ-አ-ፀ-ጸ-ፀ እነዚህ ፊደሎች ድምፃቸው ፩ ስለሆነ፡ እንደ አንድ ፊደል በማድረግ፡ የቀሩት እንደየ ተራቸው ተጽፈዋል። ግጥሙንና ስድ ንባቡን በቀደም ተከተል አድርጌ ስጽፍ እንቅፅልሼን ጥያቄው በአንድ ወገን፡ መልሱን በአንድ ወገን አድርጌዋለሁ።

አላይ እንዳልኩት ከአሁን በፊት የተጻፉ መጻሕፍተ ምሳሌ መኖራቸው ሲታወቅ ወደዚህ ክፍለ ግዛት በብዛት ስላልመጡ አብዛኛው የኤርትራ ሕዝብ በተለይ ተማሪዎቹ እንዲጠቀሙበት በማሰብ ሲሆን ለአስተማሪዎቹም ማስታወሻ ይሆን ይሆናል አላለሁ።

አነስተኛው ወንድማችሁ

ሊቀ መዝምራን ሞገስ ዕቁበ ጊዮርጊስ።

ጥንታዊ ምሳሌ

ሀ - ሁ - ሂ - ሃ - ሄ - ሆ

ሀብታም በገንዘብ፡ ድኃ በጥበብ፡ እርስ በርስ ይቃረቡ

ሀብታም በወርቁ፡ ድኻ በጨርቁ

ሀብታም በክብቱ፡ ድኻ በጉልበቱ

ሀብታም ለሀብታም ይጠቃቃሉ፡ ድኻ ለድኻ ይለቃቀሱ

ሀብታም አንደሚበላለት፡ ድኻ አንደሚከናወንለት

ሀብታም ገንዘቡን ያስባል፡ ድኻ ቀኑን ይቆጥራል

ሀብታም ያለ ድኻ አይከራም፡ ድኻ ያለ ሃብታም አይበላም

ሀብታም በመመጽወቱ፡ ድኻ በጸሎቱ

ሀብትና ዕውቀት፡ አይገኙም አንድነት

ሀብታም በገንዘብ ይኮራል፡ ድኻ በጥበብ ይኮብራል

ሀብታም ነው መበል ያኮራል፡ ድኻ ነው መበል ያሳፍራል

ሀ ባሉ፡ ተገዝር ይበሉ፡

ሁለት ጊዜ ይፈርዱ፡ ጉድ ይወልዱ

ሁለት ባላ ትክል፡ አንዱ ሲነቀል፡ ካንዱ ተንጠልጠል

ሁለት አይወዱም፡ ከመነኩሱ አይወልዱም

ሁለተኛ ግፍ፡ ልብሴን ይገፍ፡ ጀርባዬን ይገርፍ

ሁለተኛ ጥፋት፡ ቆሞ ማንቀላፋት

ሁለት ጊዜ ነው የዶሮ ልደት፡ ፩ዱ በአንቀላል ፩ዱ በጫጩት

ሁለትን የተመኘ፡ አንዱንም አላገኘ

ሁለት ጊዜ ተናገርህ ከፋህ፡ ሁለት ጊዜ በላህ ተፋህ

ሁሉም ያልፋል፡ ግን እስኪያልፍ ያለፋል
 ሁሉ ያልፋል፡ እውነት ብቻ ይተርፋል
 ሁሉ ሄደ ተበተነ፡ እህና እኔ ቀረነ (አለ ያዘነ)
 ሁሉ የሚገኝ ከርሱ፡ የሚገኝ የለም ያለርሱ
 ሁለት አፎች ባይናከሱ፡ ይናቀሱ።
 ሂድ አትበለው፡ እንደሚሄድ አርገው
 ሃይማኖት ያለ ፍቅር፡ ጸሎት አለ ግብር
 ሃይማኖት ከግብር፡ ጸሎት ከፍቅር
 ሆድ ዘመድ ሳይወድ፡ አፍ እህል ሳይለምድ
 ሆዱ ወድዶ፡ አፉ ክዶ፡ ክፉ ለምዶ
 ሆዱ ለተባባሰው፡ ማጭድ አታውሰው
 ሆዱ ፈሪ እግሩ ዳተኛ፡ አዳም ሲዋጋ እርሱ ይተኛ
 ሆዱ ናረት (ዘርጣጣ) ሙያው ከዠረት

ስ ድ ም ሳ ሌ ።

ሀብታም ሲሰጥ፡ የድካሙ . . . ያብጣል
 ሁለት እግር አለኝ ብሎ፡ እሁለት ዛፍ ላይ አይወጣም
 ሁሉን ቢናገሩት ሆድ ባዶ ይቀራል
 ሁለት ቁና ሰጥቼ አንድ ጥንቅል
 ሁለት ጉድጓድ ያላት አይጥ አትሞትም
 ሁሉም አካል ነው ግን እንደ ዓይን አይሆንም
 ሂዳ ጉበት ይነሷታል ታላቅ ታናሽ ላኩልኝ አለች
 ሃይማኖት የሌለው ሰው፡ ልንም የሌለው ፈረስ ነው
 ሆዳም ቢፈተፍት የበላ ይመስለዋል
 ሆዳም ቢሸከም የጠገበ ይመስለዋል

ሆዳም ሰው ፍቅር አያውቅም። ሆድና ግንባር አይሸሽግም
 ሆድን በጉመን ቢደልሉት ጉልበት በዳገት ይለግማል
 ሆድ ሲያውቅ ዶሮ ማታ። ሆድ ባዶን ይጠላል
 ሆዴ ሆዴ የሚለውን ጌታ ያየዋል፡ ዓይኔ ዓይኔ የሚለውን
 ሰው ያየዋል። ሆድህና ልጅህ አይጣላህ
 ሆድህን ጉመን ሙላው ጀርባህን ለጠላት አታሳይ
 ሆድ ሲሞላ ራስ ባዶ ይቀራል
 ሆድ የሸሸገውን ብቅል ያወጣዋል

ሐ - ሕ - ኃ - ገ

ሐምሌን በብጣሪ፡ ነሐሴን በእንጥርጣሪ
 ሐሰት እያደር ይቀላል፡ እውነት እያደር ይበራል
 ሐሰተኛ በቃሉ፡ ስደተኛ በቅሉ፡ ይታወቃሉ
 ሐሰተኛ ሲናገር ይታወቃል፡ ስሱ ሲበላ ይታነቃል
 ሐሰተኛን ሲረቱ፡ በወንድሙና በእገቱ
 ሐሰተኛ ምስክር፡ ጉልበት ይሰብር
 ሐሰትና ስንቅ፡ እያደረ ያልቅ
 ሐሰት አያቀላ፡ እውነት አያደላ
 ሐረግ ለመጻፍ፡ አልጋ ለምንጻፍ
 ሐረጉን ሳብ፡ ዛፉ እንዲሳሳብ
 ሐሳብ ያገናኛል፡ ፍራት ያሸናፍል
 ሕመሙን የደበቀ፡ መድኃኒቱም አልታወቀ
 ሕግ ይኖራል ተተክሎ፡ ሥርዓት ይኖራል ተዛውሮ
 ኃጢአት በንስሐ፡ እድፍ በውሃ
 ገዳር መማረሪያ፡ ሰኔ መቃጠሪያ

ስ ድ ም ሳ ሌ ።

ሐሰተኛ ያወራውን ፈረሰኛ አይመልሰውም
ሐምሌና ሙሽራ ሳይገለጡ ነው
ሐሜትና ጅራት በስተኋላ ነው
ሐኪሞች አስከመካከሩ በሽተኛው ይዋታል
ሕመሙን የደበቀ መድኃኒት የለውም
ኃዘንና ደስታ ጎን ለጎን ናቸው
ኃጢአት ሲደጋግሙት ጽድቅ ይመስላል

ለ - ላ - ል - ሎ

ለሃብት መትጋት ሰውነት ያከሳል ፡ ገንዘብን ማሰብ እንቅ
ልፍ ይነሳል ። ለሃያጅ የለውም ወዳጅ
ለሆዴ ጠግቤ ፡ ለልብሴ አንግቤ
ለሆድ ቀሩጠት ብላበት ሲለረስ ምታት ጨህበት
ለሌለው ፡ ምን ትለው ። ለሙት ፡ የለው መብት
ለልጅ ጥርሰህን ፡ ለዝምብ ቀሩስልህን (አታሳይ)
ለልጅ ከሳቱለት ፡ ለውሻ ከሮጡለት
ለልጅ ሲሉ ይበሉ ፡ ለወገን ሲሉ ይጠሉ
ለልደት ለጥምቀት ያልሆነ ቀሚስ ይበጣጠስ
ለምን ያለው ስልቸውን ፡ ሚን ያለው ከርቸውን
ለማን ይፈርዱ ፡ ለወደዱ ፡ አይደለም ለወደዱ ለወለዱ
ለማን አለው ፈጣሪ አለው ፡ ጠጅ ለሌለው ወኃ አለው
ለሰው የማይል ሰው ፡ ሞትም ሲያንሰው
ለሰይጣን ፡ አትስጠው ሥልጣን

ለሰው ጠላቱ ፡ ይወጣል ከቤቱ ። ለደኅና ሰው ፡ ዋጋ አነሰው
ለሰው ብትል ትጠፋለህ ፡ ለግዚሔር ብትል ትለማለህ
ለሞኝ ንገረው ምን ይሰማ ብዬ ፡ ለብልህ ንገረው ምን ይስ

ተው ብዬ ። ለሽ ፍልጥ ፡ ማሰሪያው ልጥ

ለሰማይ ምስሶ የለው ፡ ለባዕድ ሥር የለው
ለሴትና ለጉም አይዘነጉም ። ለሴት ጠላ ለፈረስ ቆላ
ለስሱ ፡ ፍትፍት አሳይቶ እበት ማጉረሱ
ለሹመት ካልመክሩለት ፡ ለጥርስ ካልነከሩለት
ለራሱ የማይረባ ፡ ለሌላም አይረባ
ለራስ ሲቈርሱ አያሳንሱ ። ለራሱ ሲቈርስ እያሳንስ
ለረዥም መንገድ አትሩጥበት ፡ ለረዥም ነገር አትቸኩልበት
ለራሱ አያውቅ ነዳይ ፡ ቅቤ ለመነ ላዋይ
ለራሱ አያውቅ ጠንቋይ ፡ መድኃኒቱ ላዋይ
ለቀን ቀጠሮ ፡ ለሴት ወይዘሮ ። ለቅናት ፡ ያለውም ጥናት
ለቀሊል ሰው ምሥጢር መንገር ፡ በቀዳዳ አቀማዳ ጤፍ
መቋጠር ። ለቀለብላባ አማት ፡ ሲሶ ብትር አላት
ለቀማኛ የለውም እጅ ፡ ለበቅሎ የለውም ልጅ
ለቅዘን እግር አንሥተውለት ፡ ለውሻ ሸሽተውለት
ለብልህ አይነግሩ ፡ ለአንበሳ አይመትሩ
ለባዕድ የሰጡት ኮሶ ፡ ይወጣል ደም ጎርሶ
ለቤት ሳንቃ ፡ ለሰው አለቃ ፡ ለነገር ጠበቃ
ለተሾመው ይመሰክሩለታል ፡ በተሻረው ይመሰክሩበታል
ለተማሪ ቆሎ ፡ ለወታደር በቅሎ
ለተራብ ቁጣ ፡ ለተጠማ ዋንጫ
ለተንኩለኛ ሲሉ ይሰበሰባሉ ፡ ለቅን ይፈርዳሉ

ለችግር የፈጠረው፡ ቢነገድ አይተርፈው
ለንጉሥ የማይረዳ፡ ከባሕር የማይቀዳ
ለእባብ እግር የለው፡ ለሞኝ ልብ የለው
ለአግሩ የተጠየፈ፡ ለቂጡ አተረፈ
ለእጅ ርቆ፡ ለዳይን ጠልቆ
ለአብላት ሥር የለው፡ ለእባብ እግር የለው
ለእውነት ማማ፡ ለውሸት ጨለማ
ለአባባ የለው ገለባ = ለወሬ የለው ፍሬ
ለዕውር ዝማሚ፡ ለመላጣ ጋሚ (አይስማማውም)
ለከሳሽ የለው መላሽ = ለወርቅ ያሉት አንገት፡ ለሸክት
ለወጡ እዘኑለት፡ አንዳንድ ጊዜስ ከደረቁም ጉረሱለት
ለውሽማ ሞት፡ ፊት አይነጭለት
ለዋስ አፍ የለው፡ ለጉንዳን ደም የለው
ለይቶ እንደ ፈፋ፡ አንገሱ እንዳረፋ
ለደገና ሰው ውሸት፡ ለጅብ እሸት
ለዳባ ለባሽ፡ ነገርኸን አታበላሽ
ለዳኛ ዳኛ አለው፡ ለአንበሳ ተኩላ አለው
ለዳኛ አመልክት፡ እንዲሆን መሠረት
ለዳርቻው ሲሳሱ፡ ከነ ማኸሉም ተነው
ለገደለ ጉፈሬ፡ ላረጋገጠ ወሬ
ለግዚሄር የተቀናቀነ ጽድቅ፡ ለንጉሥ የተቀናቀነ ወርቅ
ለጉንዳን ደም የለው፡ ለዝምብ ቤት የለው
ለጨለማ ጊዜ መብራት፡ ለመከራ ጊዜ ብልሃት
ለፍቀር ብተኛት፡ ለጠብ አረዝዝች = ለፈራ፡ ይበቃል ፍርፋሪ
ላህያ ያልከበደው፡ ለመጫኛ ከበደው

ላለፈው አይጠጠቱም፡ ለሚመጣው አይበለጠም
ላለፈው ጸሎት፡ ከንቁ ጩኸት = ላሊበላ አደራውን አይበላ
ላሜ ቦራ ላሜ ቦራ፡ የልጆቹን ነገር አደራ
ላም ነጂዋን፡ እንጂ አታውቅም ጌታዋን
ላም እሳት ወለደች፡ እንዳትልሰው ነደደች፡ እንዳትጥለው
ወለደች = ላላወቀው ፎገራ ዳር ነው
ላም አለችኝ በሰማይ፡ ወተቷንም አላይ
ላታመልጠኝ አታፋጠኝ = ለንድ አራሚ ፆኝ ቋሚ
ላንድ ብርቱ፡ ሁለት መዳኒቱ
ላይሆን ዘመድ፡ ገንዘብህን አትስደድ
ላዋቂ አትወቅበት ለረዥም አትከንዳበት
ላይኛው ከንፈር ለክርክር፡ ታችኛው ከንፈር ለምስክር
ላይምረው አማሰነው፡ ላይበላው አበላሸው
ላይቀር መሞቱ፡ መንጠራውቱ = ላገሩ እንግዳ፡ ለሰው ባዳ
ላይተች አይፈርድ፡ ላያተርፍ አይነግድ
ሌባ ውሻ ላፕ ሊጥ፡ ለወገዱ ፍልጥ
ሌባ ሌባውን ሲሰርቀው፡ እንዴት ይደንቀው
ሌባ ቢያዩኝ እስቅ፡ ባያዩኝ እስርቅ
ሌባ ላመሉ፡ ዳቦ ይልሳል አሉ
ልሂድ ልሂድ ባይ፡ ስንቅ አጉዳይ
ልባብ መሰቢያ፡ ልንም ማረሚያ
ልቡ ከቂም ከበቀል፡ እጁ ከመግደል
ልብ ደስ ሲለው ፊት ይበራል፡ ልብ ሲያዝን ፊት ይጠቁራል
ልብ ሳይዙ፡ ነገር አያበዙ፡ ልባልባ ታጥቆ ዓዛባ፡ ጠጉር
ሳይኖር ወለባ = ልብ ሲያውቅ፡ ገንፎ ያንቅ

ልጅ አባቱን፡ አይብ አንቱን (ይመስላል)
 ልጅና ጦጣ፡ ውሀውን ይጠጣ። ልጅ ከወረሰ፡ ቤት ከፈረሰ
 ልጅ አይወልድ፡ አንድ አይፈርድ
 ልጅ ያባቱን፡ ወቁራ ያፎቱን። ልጅ ካርጣጣ፡ እህል ከዘባጣ
 ልጅ ቢያስብ ምሳውን፡ አዝማሪ ቢያስብ ጠላውን
 ልጅ ያለ እናት፡ ቤት ያለ ጉልላት (ከፍ አይልም)
 ልጅ ከበጀው፡ አባት ያበላሸው
 ልጅ ያለ፡ ልጅ አከለ። ልጅ ተውር፡ እህል ከጉራንጉር
 ልጅና ቁስ፡ በሰው ገንዘብ ያለቅስ
 ልጅ ካባቱ፡ ሾተል ካፎቱ። ሎሌ ለስሕተት፡ ጌታ ለምሕረት
 ሎሌ ሲከብር ጌታውን ይከሳል፡ ሙክት ሲሰባ ሾተሉን
 ይልሳል። ልጅ በጡት፡ እህል በጥቅምት (ይፋፋል)
 ሎሌ ያገለገለውን ይቆጥራል፡ ጌታ ያስቀየመውን ያስባል
 ሎሚና ትርንጎ ሞልቶ ባገር፡ እምቧይ ያሸታል አወይ
 የድሃ ነገር። ልጡ የተራሰ፡ መቃብሩ የተማሰ

ስ ድ ም ሳ ሌ ።

ለሆዳም በሬ ጭድ ያዝለታል
 ለልጅ ጥርስ፡ ለዝምብ ቀስል አታሳይ
 ለመስጠት አለመቸከል ከሰጡም ወዲያ አለመጸጸት
 ለማይሞት መድኃኒት አለው። ለላም ቀንዷ አይከብዳትም
 ለሞኝ ሰኔ በጋው መስከረም ክረምቱ ነው
 ለስሟ መጥሪያ ቀና ሰፋች፡ ለሰባቂ ጆሮህን አስቷጠው
 ለተቀማጭ ሰማይ ቅርቡ ነው
 ለቸኩለ ሰው ዋንጫ አስጨብጠው

ለዓይንና ለወዳጅ ጥቂት ይበቃል
 ለንፋግ ሰው፡ የገበያ መንገድ ይጠበው
 ለጋስ ቢለግስ አበደረ እንጅ አልሰጠም
 ለውጦኝ ባይ የሚሻለውን አውቆ
 ለጥልና ለዳኛ ያለው ገንዘብ አፋፍ ይቆያል
 ለፈሪ ሚዳ አይነሱም፡ ለፈሪና ለንፋግ እያደረ ይቆጨዋል
 ላለው ቅንጭብ ያረግዳል። ላህያ ማር አይጥመውም
 ላፈ ግም ድፍን አፍንጫ ያዝለታል
 ላም ባልዋለበት ኩባት ለቀማ
 ላም ነጅዋን እንጂ ጌታዋን አታውቅም
 ላምሳ ጋን አንድ አለሎ ይበቃል
 ላለፈው ክረምት ቤት አይሠራም
 ልብ ካዘነ እንባ አይገድም። ሎሌና አሞሌ ካዘዙት ይውላል
 ልብ ሲፈቅድ መግደርደር ራስን መግደል

መ — መ — ሚ — ማ — ም — ሞ

መሆን በሆነ ዳሩ ግን ምን ይሆናል አገርህ ሩቅ ሆነ
 መልካም ሱሪ ለተማሪ። መልካም ጭራ ለደብተራ
 መልካም ቆንጆ፡ የላት መቀናጅ
 መልካም በሬ ለርሻ፡ ዶማም አያሻ
 መልካም ፈረስ ለሩጫ፡ ሰጋር በቅሎ ለኮርቻ
 መሄድ መመለስ፡ ካሰቡት ለመድረስ
 መልካም አድራጊ አበደረ፡ ክፉ አድራጊ ተግደረደረ
 መልካም ንግግር ቁጣን ያበርዳል፡ መጥፎ ንግግር ልብን
 ያናድዳል። መልካም ወጥ፡ እጅ ያስመጥጥ

መልካም ወሬ : አጥንት ያለመልማል : መጥፎ ወሬ ልብን

ያደክማል ። መሄድና መምጣት : ማግኘትና ማጣት
መመከት ጋሻ አንግቦ : መጸለይ ዳዊት አቅርቦ
መመራመር : ያደርሳል ከቁም ነገር
መምከርማ ድኻ ይመክራል : ሰሚ አጥቶ ይቀራል
መምህራን ካሉ : አዋቂዎች ይበዛሉ
መምህረ ኮነ በበደወሉ : ፊደላት ዘጎላቁ ኩሉ
መሳሳሚያ ከንፈር : መገናኛ ድንበር (የለንም)
መሣሪያ ይዞ ጸሎት : (ቤት) ካፓ ላንቃ ለብሶ ማድ ቤት
መስጠት አያውቅ እራት : መምታት አያውቅ አናት
መስከረም የሚወልደው : ንጉሥ የሚፈርደው አይታወቅም
መስሰ ሲሉ ምን ደስ ይሉ : መስሎ ከመታየት ሆኖ መገኘት
መለመን የለመደ ምላስ : በሕልሙ አቀማግዳ ይዋስ
መሬት ከሰባ : ግዳይ ከሰለባ
መሬት በአቅጣጫ : ውበት (መልክ) በፍንጫ
መሬት ለአራሽ : ነፍጥ ለተኳሽ
መሬት በወንዙ : እባብ በመርዙ
መቀመጥ መቆመጥ ። መታፈር : በከንፈር
መበለት በቁስ : ገበሬ በንጉሥ : ደብተራ በጳጳስ : ቢቀኑ

አይገናኙ ። መተው ነገሬን ከተተው
መቼ መጣሽ ሙሽራ : መቼ ቆረጠምሽ ሽንብራ
መታዘዝን ሳያውቁ ማዘዝ : ታላቅ መዘዝ
መነኩሴ ከደብሩ : አንበሳ ከዱሩ : ወጥተው ካደሩ
መነኩሴ በቆቡ : ወንበር በክታቡ
መናኝ ለነፍሱ : አዳኝ (ለከርሡ) ለጥርሱ (ይገሰግሱ)

መናፍቅ ለተርጓሚ : ጥምቦህ ለልምላሚ
መንገድ ሳለ በዱር : በቅሎ ሳለ በእግር
መንገድ ታገር ልጅ : ስደት ተሹም ልጅ
መንግሥቱን የነሱ : ክብሬን የወረሱ
መንካት : ያደርሳል ከመነካት ። መነዛነዝ : ያመጣል መዘዝ
መንደር ከዋለ ንብ : አደባባይ የዋለ ዝምብ (ይሠለጥናል)
መኖሪያውን : ትተው መናገሪያውን
መክሮ ልብ አይደል : አሟጭቶ ጥርስ አይደል
መከራከሚያን ያላገኘ መዘርጊያን ተመኘ
መውደዱንስ አንተን አወዳለሁ : ጌላ ወዴት እገባለሁ
መዝሙር በሃሌ : ነገር በምሳሌ ። መክፈልት ሲሹ መቅሠፍት
መዋዕል ለፍሥሐ : ዕድሜ ለንስሐ
መጀመሪያ ስተት : ጌላኛው ዕብደት
መጠጥ ለጨዋታ : ወንድም ለግርግርታ
መግረፉን ግረፍ : ግን ከባት አትለፍ
መፍረሱ ላይቀረኝ : ለምን ፈጠረኝ
ሙልጭ እንደ ስብቆ : እንጣጥ እንደፌቆ
ሙት መውቀስ : ድንጋይ መንከስ
ሙዙን : ሳላይ መዘዙን ። ሙቶ የተነሣ እግዚርን ረሳ
ሙክት ሲሰባ ከካራ ይታከካል : ባለጌ ሲከብር ያፎክፉካል
ሚስትህ አመዳም : ጎራዴህ ጎመዳም
ሚያ ባለ : ፍየል ከፈለ ። ማሸላ ለማሸላ : ተያይዞ ቆላ
ማጓበርህ ቀረ : ሴረኛህ ተሻረ (አይበሉህ)
ማጓፀን መዋኛ : ቤተ መቅደስ መገናኛ
ማሸላ ሲያርር ይስቃል : ትዕቢተኛ ሲንደላቀቅ ይወድቃል

ማሩን አምርሮ፡ ወተቱን አጥቁሮ። ማር ሲሰፍሩ፡ ማር ይናገሩ
ማር ሲበዛ ያስተፋል፡ ነገር ሲበዛ ያጠፋል
ማረገ ቢስ፡ እራቱ ገሚስ። ማን አለ መርማሪ፡ አለ ፈጣሪ
ማተብና አንገት፡ ክታብና ደረት (ስምም)
ማን ያውቅ አገር፡ ማን ያጠብቅ ማገር
ማቅ ይሞቃል፡ ሸሽ ይደምቃል፡ የሚበጀውን ባለቤቱ
ያውቃል። ማን ያልነበረ፡ ማን ያልተቀበረ
ማን ይንገር የነበረ፡ ማን ያርዳ የቀበረ
ማን ይስጥ ወላጅ፡ ማን ይንዛ ፈራጅ
ማፈር ከሌለ ክብርም የለ። ማግኘት በእድል፡ ሥራ በግድል
ማየ ሰሊህም ዕውር፡ ጎበ ዘወሰድዎ የሐውር
ማፈር ከብዙ ነገር ይጠብቃል፡ አለ ማፈር በብዙ ነገር
ያስጠይቃል። ማየት ከመልአክ፡ መቀበል ከአምላክ
ምላጭ ምላጭን አይቆርጠው፡ ሰው ሰውን አይበልጠው
ምላጭ ቢያብጥ በምን ይበጠው፡ ወኃ ቢያንቅ በምን ይውጡ
ምላጭ አይበጥ፡ ያበጠውን ያፍርጥ
ምላጭ ለመላጫ፡ ጠፍር ለመለመጫ
ምሥጢር ከቤት፡ ምክር ከጎረቤት
ምስክር ከተጠራ፡ መሥዋዕት ከተሠራ (አያድርም)
ምስክር ቢያድር ይለወጣል፡ ሽንፍላ ቢያድር ይመለጣል
ምስለኔ ሁን እንደኔ። ምስር ይሰብራል፡ ኋያ ይመረራል
ምስር መዝራት፡ ሥራ ማጣት (አለ ጦጣ)
ምስክር ተበለጠ፡ ባቂላ ተፈጠጠ
ምቀኛ ጠላቱን ይተክላል፡ ወዳጁን ይነቅላል
ምንም ቢለፈልፉ፡ ድካም ነው ትርፉ

ምን ያመጣ ድኃ፡ ምን ያገዛ ውኃ
ምንም ቢያጠምዱ በዘጠና፡ ቤቱን አይተው ቀጠና
ምንም ቢነግሡ፡ በእጅ አይካሱ
ምንም ቢኖሩ፡ ከሞት አይቀሩ
ምንም ቢያርሱ፡ እንደ ጎመን አይጎርሱ
ምንም ቢከፋ ዘመድ፡ ምንም ቢጠም መንገድ
ምንም ቢፋቀሩ፡ አብረው አይቀበሩ
ምንም ቢዋደዱ፡ ባዕድን አይረዱ
ምንም ሴት ብታውቅ፡ በወንድ ያልቅ
ምንም ብወድህ፡ በወንድሜ ግንባር ደም አልይብህ
ምንም ቢሆን ጉፋያ፡ ሥጋ ሥጋ ነው ብያ
ምንም ብቀጥን ጠጅ ነኝ፡ ምንም ብደኸይ ጨዋ ነኝ
ምን ይዘ፡ ይሄዷል ጉዞ። ምድር ለገበረ፡ ጦር ለወረወረ
ምን ይሰማ ጆሮ፡ ምን ይውጥ ጉሮሮ
ምን በአግሩ እየመጣ፡ በእጁ እንዳይመጣ (አለ ዳኛ)
ምከረው ምከረው፡ እምቢ ቢል መከራው ይምከረው
ምክር ለሚሰማ፡ ወሃ ለተጠማ (ለሚጠማ)
ምክንያት እንደ ሴት፡ ግርማ እንደ ሴት (ይስጥህ)
ምክር ተቀባይ ሲያጣ፡ ተመልሶ ወደ ባለቤቱ ይመጣ
ምድር ሲደላደል፡ ማሳ ሲታደል (ተወለድኹ አለ ጦጣ)
ምድር በአለቃ፡ ስማይ በጨረቃ
ምጡን እርኽው፡ ልጁን አንሽው
ሞተ በለኝ ከፈኔን፡ አለ በለኝ ቀለቤን
ሞት ላይቀርለት፡ ምክንያቱ በይሁዳ ሆነለት
ሞት ላይቀር ፍራት፡ አመል ላይቀር ቅጣት

ሞት ሲደርስ ቁስ፡ ጦር ሲደርስ ፈረስ
 ሞት በአቤል፡ ተዝካር በሮቤል (ተጀመረ)
 ሞት በጥር፡ በነሐሴ መቃብር፡ የማይመስል ነገር
 ሞትህ እንደ ሕይወትህ፡ ሕይወትህ እንደ ሞትህ (ነው)
 ሞኝ መከራውን፡ በለጌ አክባሪውን (አይወድም)
 ሞኝ በያፍር፡ የሞኝ ዘመድ ያፍር
 ሞኝ ያገኘው ፈሊጥ፡ ውሻ ያገኘው ሊጥ
 ሞኝ የዕለቱን፡ ብልህ ያመቱን (ያስባል)
 ሞኝ የተከለው፡ ብልህ አይነቅለው
 ሞኝ ካመረረ፡ በግ ከበረረ (መመለሻ የለውም)
 ሞኝ ቢፈርዱለት አያውቅ፡ ቢፈርዱበት አያውቅ
 ሞኝ ካገደደ፡ ልጅ ከለመደ
 ሞኝ የመከሩትለት፡ ቀንጫ የጠረገትለት
 ሞኝ ቢመክሩት ከልማዱ፡ አህያ በያጥቡት ከአመዱ
 ሞኝ እንደ ነገሩት፡ በቅሎ እንዳሰገሩት

ስ ድ ም ሳ ሴ ።

መሬት ሲያረጅ መጭ ያበቅላል
 መብረቅ የመታውን ወዘት አስተኛው
 መርፌ የራሷን ቀዳዳ ሳታይ የሌላውን ቀዳዳ ትጠቅማለች
 ሚዳቋ ዘላ ዘላ ተመሬት ። ማጣትና ማግኘት ጀሮ ለጀሮ
 ማሸላና ነገር ካንገት ካንገቱ ። ማሸላ ሲያርር ይስቃል
 ሚዳን መራመድ ሳታውቅ፡ መሰላሉን መውጣት ማን አስ
 ተማራት ። ምንም ብታወቅ፡ ከዳኛ ጋር አትሟገት
 ምንም ቢቸገሩ ተበድሮ ጋሬዳ ። ምጥ ለናቷ አስተማረች

ሞት ቢዘገይ የቀረ ይመስላል ። ሞኝ ሲናገር ብልህ ያዳምጣል
 ሞኝና ወኃ ከወሰዱት ይሄዳል ። ምሳሌው ሁሉ አንካሳ ነው
 ሞኝ ዝም ሲል አዋቂ ይመስላል

ሠ — ሥ

ሠርገኞች መጡ፡ ብቅል አስጡ
 ሠርገኞች ደረሱ፡ በርበሬ ቀንጠሱ
 ሥራ ካልሠራችሁ፡ የት ሊገኝ ምሳችሁ
 ሥራ ለሠራው፡ እሾህ ላጣሪው
 ሥርዓት ያናግራል፡ ዕርቅ ያፋቅራል
 ሥንዴ በጭንቅ፡ በለጌ በጥብቅ
 ሥንዴ በማዶ፡ ይመስላል በረዶ
 ሥንዴ ለመቀረብ፡ ዋስ ለማቅረብ
 ሥራ ከመፍታት፡ ልጄን ላፋታት
 ሥራ ያጣ ገበሬ፡ ጨው የሌለው በርበሬ
 ሥጋ ለአንበሳ፡ ወተት ለእምበሳ

ስ ድ ም ሳ ሴ ።

ሥራ ያጣ መነኩሴ ቆቡን ቀዶ ይስፋል
 ሥንዴ ካለ ፈታጊ አይታጣም (አይጠፋም)
 ሥጋና ሴት በባለጌ ቤት ይረክሳል
 ሥጋ ቢወድቅ አፈር ይዞ ይነግል
 ሥጋ ቀጠር ቢሉት ጣፊያን አንድ አለ
 ሥጋ ያማረው መረቅ የሸተተው ከበንች ማህል ገብቶ
 ይተኛል ። ሥጋ ለጥጋብ አጥንት ለትካዚ

ሰማንያ ለማገኛ : ስለት ለማረጃ
ሰማይ ከነ ግሡ : ምድር ከነ ልብሱ
ሰማይ ከነደመናው : ምድር ከነ ጎተናው
ሰማይ ያለ ደመና ብረት : ቤት ያለ ሴት መሠረት
ሰማይ ቢያኩ : ጤፍ ቢሰኩ : አይደረስም ልኩ
ሰማይ አለ ደመና ብረት : ነገር አለ ዳኛ ተረት
ሰማይ ሲጠና : ምድር ሲቀና :: ሰሳ : የናቷን አትረሳ
ሰምቶ ዝም አይቶ ዝም : በሆድ ያለ አይነቅዝም
ሰምቶ መቻል : ለእግዚር ይመቻል
ሰርቆ ከማሰብ : እጅን መሰብሰብ
ሰርቀህ የጉም ሌባ : ጉሙ ሲለቅ የታባትህ ትገባ
ሰባኪ መፈለጉ ለሰሚ : መርፌ መፈለጉ ለጠቃሚ
ሰባ እንረደው : ጎፈየ እንስደደው
ሰባት ዓመት እንዳይማሩ : ፸ ዓመት ይደነቀሩ
ሰነፍን ከመውለድ : ይሻላል ማስወረድ
ሰነፍ ሴት ያገባ : በሬው በሰኔ ገደል የገባ
ሰነፍ ሰው ናቂ : ሞኝ ሰው ሳቂ :: ሰኔ : ነገ በኔ
ሰማይ አይላጥ : የ፫ ፍርድ አይለወጥ
ሰንበሌጥ ለቤት : ቀሚስ ለሴት
ሰው መጣ : ነገር መጣ : ነገር ከመጣ : አለ ጣጣ
ሰው የሠራው : መሬት አወራው
ሰውን አትመኑ : አብዱል ዘመኑ
ሰውና አመሉ : ሳይተዋወቁ ይኖራሉ

ሰው በዋለበት : ወኃ በወረደበት
ሰው ይጥራል : ዕድል ይሠራል
ሰው እንዳነጋገሩ : በቅሎ እንዳሰጋገሩ
ሰው ሆኖ አይስት የለ : እንጨት ሆኖ አይጤስ የለ ::
ሰው ጊዜውን : ዕቃ ቦታውን : ምንጊዜም አያጣውም
ሰውየውን ካልናቁ : አጥሩን አይነቀንቁ
ሰውን ሰው አማው : የራሱን ባይሰማው
ሰው ለወዳጁ : መኩንን ለጠጁ
ሰው ሠራሽ : በአምላክ ሥራ ፈራሽ
ሰው ያመነ : ጉም የዘገነ : አንድ ሆነ
ሰውነቱ ከንጽሕና : ልቡ ከትሕትና : ያልተለየ ደሀና
ሰው ተዘመዱ : አህያ ታመዱ :: ሰው ካላገሩ : ምነው መናገሩ
ሰው ከተከተተ : ጅብ ካኩተከተ
ሰው ይጨነቃል : የሚሆነውን እግዚር ያውቃል
ሰው እንደ ዓቅሙ : እህል እንደ ቀርሙ
ሰው ይኖራል እንጂ እንደቤቱ : አይኖርም እንደጎረቤቱ
ሰውን ከነ አመሉ : ድራቶን ከነ ቅማሉ : ወዳያ በሉ
ሰው ያላገር : መሬት ያለ ዘር :: ሰው ባፉ : አሞራ በክንፉ
ሰው አይወድም በደል : በሬ አይወድም ገደል
ሰው በዝና : ዝናም በደመና : (ይታወቃል)
ሰው በዘመድ : አህያ በገመድ
ሰው በየወንዙ : ብዙ ነው መዘዙ :
ሰው ያስባል : እግዚአብሔር ይፈጽማል
ሰውነቱን ቢንቁ : ልብሱን ይጠይቁ
ሰውን ከመለመን : ፈጣሪን ማመን

ሰው ሰውን የሚበልጠው ፡ ለተወሰነ ጊዜ ብቻ ነው
ሰውን አትናቀው ፡ እህልን አትራቀው
ሰውን የሚያስረጅ ሐሳብ ፡ ልብስን የሚያስረጅ ስብሰብ
ሰው በከንቱ አይገብስም ፡ ወይም ዕቃ ሊያነሣ ወይም

ሊረሳ ። ሰውን ውደደው ፡ እንጂ አትመነው
ሰይጣን ለአመሉ ፡ መጽሐፍ ቅዱስ ይጠቅሳል አሉ
ሰዶ ከማሳደድ ፡ የያዙትን አለመስደድ
ሰው ማመን ገደለኝ ፡ የኔን እየመሰለኝ
ሰጥቶ በአጅ ፡ መለመን ከሰው ደጅ
ሰው ተዘመዱ ፡ ቀበሮ ተጉድጓዱ
ሰው ባላወቀው ይፈርዳል ፡ እግዚሔር ባወቀው ይቀጣል
ሲሄዱ አገር ፡ ሲተኙ ነገር ፡ አወይ የዓለም ነገር
ሲሞቱ ገመድ ፡ ሲገዙ ዘመድ ፡ (አይጠፋም)
ሲሠሩ ሎሌን መስሎ ፡ ሲበሉ ጌታን አህሎ
ሲሰርቀኝ ያየሁት ፡ ሲሰጠኝ ጠላሁት
ሲሰበር ይሰንጠር ፡ ሲረዝም ይጠር
ሲስሟት ፡ እምቢ ብላ ሲሰቡዋት
ሲበላ ለሚከሳሲ ፡ ነግሩት ለሚረሳ ፡ ለዚያ እህልን ንሳ ፡ ለዚያ
ምክርን ንሳ ። ሲበሉ በሰዓት ፡ ሲናገሩ በሥርዓት
ሲርበኝ ታነቅሁ ፡ ሲጨንቀኝ ታረቅሁ
ሲቀላውጡ ዓይኑን አፍጠ ፡ ሲቆፍሩ እግርን አንፈራጠ
ሲቀመጡ አውቃለሁ ፡ ሲነሡ አፍራለሁ
ሲናገሩት ያልሰማ ፡ ሲመቱት ያልደማ
ሲተኙ ነገር ያገኙ ፡ ሲነሱ ነገር ይረሱ
ሲታጠቡ ከክንድ ፡ ሲታረቁ ከሆድ

ሲከሱ ይከሰሱ ፡ ሲሄዱ ይመለሱ
ሲኖሩ ለጠቅ ፡ ሲሄዱ መንጠቅ
ሲያጌጡ ይመላለጡ ፡ ሲገዙ ፡ ይገዙ
ሲያምኑ መክዳት ፡ ሲወዱ መጥላት
ሲያዩት ያምራል ፡ ሲይዙት ያደናግራል
ሲነግሩት የሚዘነጋ ፡ ሲያምኑት የሚሰጋ ፡ የለውም ዋጋ
ሲያረጁ ፡ አምባር ይዋጁ ። ሲያምኑት የከዳ ፡ አለበት ዕዳ
ሲያዩት የማያምር ፡ ሲበሉት ያቅር
ሲጠሩህ ዝም በል ፡ ሳይጠሩህ አቤት በል ፡ ነገሩ እንዲዘ
ናበል ። ሲጠሩህ አቤት ፡ ሲልኩህ ወዴት
ሲያጥቡት ያድፋል እጅ ፡ ሲመክሩት ያጠፋል ልጅ
ሲፈሩ አይከሱ ፡ በጉጣ አያርሱ (ጉጣ ያለቀ ማረሻ)
ሳለው የማያበድር ገዳይ ፡ ተበድሮ የማይመልስ አባይ
ሳላይ መዙ ፤ አየሁ መዘዙ
ሳማና አብላሊት ፡ ውሽማና ሚስት
ሳለቅስ ሳነባ ውል ሳሰማ ፡ የሰጠኸኝ ሸማ ፡ በደጅህ ተቀማ
ሳል ያለበት ጉልማሳ ፡ ዘንጋዳ ያለበት ዳጉሳ
ሳል ተይዞ ስርቆት ፡ ቁም ይዞ ጸሎት ፡ (ቆሎ መዝራት)
ሳትበጡ እገሙኝ ፡ ሳትመክሩ አርሙኝ
ሳያገቡ ማርገዝ ፡ ሳያረጁ መፍዘዝ
ሳያተርፍ ያበደረ ፡ ሳይቀበል ተቀበረ
ሳይቸገር የተበደረ ፡ ሳይከፍለው ተቀበረ
ሳይማሩ መተርጉም ፡ ሳይበጡ ማገም
ሳይሠሩ ማግኘት ፡ ሳይጸድቁ ገነት
ሳይቀቡ አይነግሡ ፡ ሳይመነኩሱ አይጸጹሱ

ሳይባርክ ያረደ ፡ ሳይታየው የፈረደ
 ሳይጠሩት አማካሪ ፡ ሳይሾሙት ፊታውራሪ
 ሳይቀስሱ አይናዝዙ ፡ ሳይሾሙ አያዝዙ
 ሳይርቅ በቅርቡ ፡ ሳይደርቅ በርጥቡ
 ሳይቀድስ ያርዳል ፡ ሳይታየው ይፈርዳል
 ሳይቀሱ መምሬ ፡ ሳይጠምዱ ገበሬ
 ሳይቀሱ መናዘዝ ፡ ሳይሾሙ ማዘዝ
 ሳይረቱ አይበረቱ ። ሳይከክ ፡ ተቦካ
 ሳይታደሉ አይዝዙ ፡ ሳይበሉ አይወዙ
 ሳይነገር ይፈርዱታል ፡ ሳይጸፍ ያነቡታል
 ሳይውሉ ይዋዋሉ ፡ ሳይተማመኑ ይማማሉ
 ሳይዘራ ያመረተ ፡ ሳያውቅ የተረተ
 ሳይገድሉ ጎፈሬ ፡ ሳይረጋግጡ ወሬ ፡
 ሳይጠሩህ መጣህ ፡ ሳትጠግብ ወጣህ
 ሳይጣሉት የተጣላ ፡ ሲርብ ያበላ (አይረሱም)
 ሳይጠሩት አቤት ባይ ፡ ሳይሰጡት ተቀባይ
 ሳይጠሩት የመጣ ፡ ሳይጠግብ ወጣ
 ሳይፈታ ሚስቱ ፡ ሳይረታ ርስቱ ። ሳይያዙ ገና ፡ ዛር ልመና
 ሴት አግብተው ሴት ቢወልዱ ፡ የታለ ንግዱ ?
 ሴቶች ሲበዙ ፡ ጎመን አጠነዙ
 ሴት አማት የመረዘው ፡ ኮሶ ያነዘዘው (አንድ ነው)
 ሴትና ፈረስ ፡ ያቀረቡለትን ይቀምስ
 ሴትና ቄስ ፡ ቀስ በቀስ ። ሴትን ያመነ ፡ ጉምን የዘገነ ፡
 ስለ ትዕግሥቱ ይጸመ ፡ ስለ ሥራቱ ይቆመ
 ስለ ፍቅር ፡ በስመ አብ ይቅር ። ስለ ልብስ ፡ ይከራል ነፍስ

ስለት ድጉሱን ፡ ዳባ ራሱን ። ስለ ከሰሱ ፡ አይፈወሱ
 ስልቻና አቀማግዳ ፡ ቁራጣና ጎማዳ
 ስላ ጎረሰሁ ፡ እጄን ተነክስሁ ። ስም ይመራል ፡ ጥዋፍ ያበራል
 ስም ይወጣል ከቤት ፡ ይቀበላል ጎረቤት
 ስም እኩል ፡ ሥራው ስንኩል ። ስሙን ጠርቶ ፡ ራሱን ቆርቶ
 ስሞታ ፡ የውርርድ እኩሌታ ። ስሙን ለሰው ፡ አወረሰው
 ስሱ መንገቱን ፡ ቆዳ መንጋጋቱን (አይተውም)
 ስስታም ሲበላ ይታነቃል ፡ ሐሰተኛ ሲናገር ይታወቃል
 ስታበጅ ውላ ፡ አበላሸችው ባተላ
 ስትፈጭ የነበረች ፡ ሲፈጩላት ደክመች
 ስለ ጤስ አይነድም ፡ ስለ ዳመነ አይዘንብም
 ስትሄድ ቀንጣ ቀንጣ ፡ ስትበላ እንደ አንበጣ
 ስንቅህን ባህያ ፡ አመልህን በጉያ
 ስንቅ ያለው ጦም አያድርም ፡ ዋስ ያለው አይታወርም
 ስትግደረደር ፡ ጦምህን አትደር ። ስታበይው ፡ በልተሽ ታይው
 ስንቁን የተቀማ ነጋዴ ፡ ዋግ የመታው ስንዴ
 ስደት ከሹም ልጅ ፡ መንገድ ከሀገር ልጅ
 ስድብሽና ስድቤ አንድ ነው ፡ ትርፉ ሰው መስማቱ ነው

ስ ድ ም ሳ ሌ ።

ሰነፍና አጋራ ራሱን ሲነቀንቅ ይኖራል
 ሰነፍ ጸሐፊ ከሙሴ ይገድፋል
 ሰው ያለው አርፍዶ ይሞታል
 ሰው ምን ይመስላል ? ቢሉ ኑሮውን
 ሰው መስሎኝ ደንጊያን ቆንጣጠሁ (አለ የሰለኸው)

ሰው ማንን ያህላል ? ቢሉት የተናገረውን ያህል አለ
 ሰዶ ማሳደድ ቢያምርህ : ዶሮህን ለቆቅ ለውጥ
 ሲሮጡ የታጠቁት ሲሮጡ ይፈታል
 ሲሰርቀኝ ያየሁት : ሲሰጠኝም አላመንሁት
 ሲበዛ ሲበዛ ይገነፍላል :: ሲሰማ የሞተውን ሲያይ ቅበረው
 ሲያብል የተኛ ቢጠሩትም አይሰማ
 ሲያጌጡ : ይመላለጡ : ሲምሩ ያስተምሩ
 ሳይሆን ለብም ሳይሰበር ጠግን
 ሳትዋጋ ንገሥ ቢሉት ግድን ተዋግቼ
 ሳር ያልሰጧት ላም ወተት አምጪ ቢሉዋት አተሰጥም
 ሴት የላከችው ጅብ አይፈራም
 ሴትዮው በገዛ አረጋጂ እባብ ይዛ ታስፈራራ
 ሴት ያመጣችው ጠብ ቶሎ አይበርድም
 ሴት ካልወለደች ቋንጣ አትጠብስም
 ስንቅና ውሸት እያደር ይቀላል
 ስንኳን ከጦርነት ከወሬም አልፈራ
 ስንኳን ረኃብ ጥጋብንም እችላለሁ

ሸ — ሹ — ሻ — ሽ — ሾ

ሸማ ለብሶ ስልቻ : በቀሎ ጭኖ ለብቻ
 ሸማ ማዋስ ለባላገር : በቀሎ ማዋስ ለወታደር
 ሸማን በውሃ : ሰውነትን በንስሐ
 ሹመትና ቁመት : አይገኝም በምኞት
 ሹመት ላወቀው ይከብደዋል : ላላወቀው ያሳብደዋል
 ሹመት በተርታ : ሥጋ በገበታ

ሹም ለሹም ይጎራረሳል : ድኻ ለድኻ ይለቃቀሳል
 ሹም ቢሞት አምሳ : የሹም ልጅ ቢሞት መቶ ታምሳ
 ሹም ያገዛል : ቁስ ይናገዛል :: ሺ በመከር : አንድ በወረወር
 ሺ መት : ሺ ሞት :: ሺ አውል ኪሞት : ሺ ይሙት
 ሻሽ ይደምቃል : ማቅ ይሞቃል :: የሚበጀውን ባለቤቱ
 ያውቃል :: ሺ በያጩሽ : አንድ ያገባሽ
 ሽማግሌ ካልሞተ : ሥንዴ ካልሸተ
 ሽል ከሆነ ይገፋል : ቂጣ ከሆነ ይጠፋል
ስ ድ ም ሳ ሴ :: ሸኒና ጥላ ቤት አይገባም
 ሹመትና ቁመት ከልኩ አያልፍም :
 ሹምና ጥጥ እያደር ይከዳል :
 ሺ ቢታለቡ ከገሌ አላልፍም (አለች ድመት)
 ሺ ይሙቱ : ሺ አውል አይሙት
 ሽማግሌና ስልቻ ሳይሞላ አይቆሙም
 ሽበት እኖር ብዬ መጥቻለሁ አለ
 ሾላ በድፍን :: (ሳግላ ብላዕ አይትቅላዕ)

ረ — ሩ — ራ — ሬ

ረገሮም ባይፈራ : አጭር ባይከራ
 ረገሮም ጦር ባይወጉበት : ያስፈራሩበት
 ረገሮሙን በላማ : አጭሩን በጫማ
 ራስ ሳይጠና : ጐተና :: ራስን ተከናንበ : ሙ . . . ገልበ
 ራስን ተላጭቶ ወለባ : ልባልባ ታጥቆ ዓዛባ
 ራብን ያማርራል ሰው : ቀኝጣኑን ባይቀምሰው
 ራብ ይከላል ባቄላ : ከእጥፍ ያደርሳል ነጠላ

ሬዝ የት ትሄዳለህ? ካንተ ጋራ፡ ስንቅህሳ፡ አንተሳ
ርስት በሽ ዓመቱ፡ ይመለሳል ወደ ባለቤቱ (ይባላል)
ስ ድ ም ሳ ሌ ። ሬስ ካለበት አግር ይሰበሰባል
ሩቅ አገር ለውሸት ይመቻል ። ሩቅ አሳቢ ከቅርብ አዳሪ
ሬሴን መትቶ አግራን ቢያከኝ አይገባኝም
ሬስ ይሸብታል እንጂ ልብ አይሸብትም ።
ሬሳ በምን ከበደ? ሐሳቡን በሰው ላይ ጥሎ
ሮቃ (ሆመር) የዝሆን አለቃ፡ ለምሳር አይበቃ

ቀ — ቁ — ቂ — ቃ — ቅ

ቀለም ሲበጠበጥ፡ ብርዕ ሲቀረጥ
ቀባሪ፡ በፈጣሪ ። ቀስ በመቀስ
ቀና ቢታጣ፡ ይመለመላል ጉባጣ
ቀን ቢረዝም፡ ልብ ይደክም ። ቀን ባጀብ፡ ሌት በዘብ
ቀን አይጥለው፡ የቀለም ሠረገላ አያሰናክለው
ቀን አይጥለው፡ ጠጅ አያሰክረው (የለም)
ቀን እስኪያልፍልሽ፡ ያባትሽ ሎሌ ያግባሽ
ቀን ሳይቆጥሩ፡ ውሻ ሳይጠሩ፡ ደረሰ በእግሩ
ቀን በበቅሎ፡ ማታ ቆሎ ። ቀን ሲጥለው፡ ሁሉ ይጠላው
ቀን እንደተረዳ፡ ሌት እንደ ግድግዳ
ቀስ በቀስ እንቁላል፡ በእግሩ ይሄዳል
ቀን ይነዳ፡ እንደ ፍሬዳ ። ቀን ሲደርስ፡ አምባ ይፈርስ
ቀን የሰጠው ቅል፡ ደንጊያ ይሰብራል
ቀንና ጨርቅ፡ እንደምንም ያልቅ
ቀን ካልለቀሙ፡ ሌት አይቅሙ

ቀኝም ሠረሩ፡ ግራም ሠረሩ፡ መገናኛው ከሩ
ቀጥኜ ቢያየኝ፡ ጅማት ለመነኝ
ቀድሞ የሸተውን ዎፍ ይባላል፡ ቀድሞ የሚናገረውን
ሰው ይጠላል ። ቀዳዳ ያፈሳል፡ ግቢ ያፈርሳል
ቀድሞ ነበር እንጂ ተራምዶ ማለፍ፡ አሁን ምን ይሆናል
ተይዞ መለፍለፍ ። ቁም እንደዓላማ፡ ጥበቅ እንደ ጫማ
ቁመቷ ቢያጥር እንደ ድምብላል፡ ውዲ ክፉ ነው ይደ
በልላል ። ቁም ነገር ይዞ ተረት፡ ቁም ይዞ ጸሎት
ቁራ ስሙን ይጠራ ። ቁጭትና መጠጥ፡ ለጊዜው ይጣፍጥ
ቁል ያገኘው ፈሊጥ፡ ውሻ ያየው ሊጥ
ቁል አይሙት፡ እንዲያጫውት ። ቁስ ለትዝቤ፡ ፍቅር ለሚዜ
ቁም ቁም ያሰኘሽ እንደዶሮ፡ ለካስ ለመከራሽ ላማርሽ ኖሮ
ቁም ይዞ ጸሎት፡ ሳል ተይዞ ስርቆት
ቁም ይዞ ጸሎት፡ ጭድ ይዞ ወዘት
ቁስ ምን ይሻል? ጠላ፡ ነገር ምን ይሻል? ቸላ
ቁስ ያዘዘህን አድርግ፡ ቁስ ያደረገውን አታድርግ
ቁስ ኤረክሶን መምህሩ፡ እናት አያስቀብሩ
ቅን በቅን ከማገልገል፡ ሬት ለሬት ማውደልደል
ቅልና ደንጊያ ተማትቶ፡ ጌታና ሎሌ ተማጉቶ፡ የማይ
ሆን ነው ከቶ ። ቅርንጫፉ፡ እንደዘፋ
ቅናት ጥናት፡ አያገናኝ ካበት ከናት
ቅቤና ቅልጥም፡ ወዴት ግጥምጥም
ቆላና ደጋ፡ እመቤትና አልጋ
ቆዳ ማንንንቱን፡ ስሱ መንንቱን (አይተውም)
ቆጥሮ የማይሰጥ ሌባ፡ ቆጥሮ የማይቀበል ሌባ
ቆርጥ ያጠግባል፡ ተስፋ ያታልላል

ስ ድ ም ሳ ሌ ።

ቀብሮ የሚመለስ፡ የሚመለስ አይመስለውም
ቀንድ ካላት ይልቅ፡ ጐዳ ትከፋለች
ቀንድ ውስጥ ገብቶ ኸሬት አይቀርም
ቁል፡ ሲረግሙት የመረቁት ይመስለዋል
ቁልን ለብቻው ስደበው፡ ራሱ በደበበይ እንዲሰድብ
ቁጡ የተወጋ ውሻ፡ እንደ ልቡ አይጮኽም
ቁስና ንብ እያየ እሳት ይገባል
ቀል በገሩ ደንጊያን ይሰብራል
ቀቤ ይፍሰስ፡ ከገንፎ አይለፍ
ቅገገት ተፈርቶ፡ ሳይተኛ አይታደርም

በ - ቢ - በ - ቤ - ብ

በሁለት ብትር አይማቱ፡ በሁለት ዳኛ አይማጉቱ
በልቶ የማይመርቅ፡ ገበያ ወጥቶ የማይጠይቅ (ከብት)
በልቶ እንደ አገበሳ፡ ተኝቶ እንደ ሬሳ
በልጅ አመካኝቶ፡ ይበሏል አንጉቶ
በል በል ይላሉ ሲፈርዱ፡ ጣል ጣል ይላሉ ሲያርዱ
በለፈለፉ፡ በፍ ይጠፉ ። በልብ አምኖ፡ በአፍ መንኖ
በልቶ መጠጥ ያጣ፡ ተበድሎ ፍርድ ያጣ
በልቶ የከሳ፡ የነገሩት የረሳ ። በማር አጠገብ፡ ውኃን ጥገብ
በሐምሌ ወጨፎ፡ በሰኔ እርክፍካፎ
በኋላ የመጣ፡ ዓይን አወጣ። በኋላ የመጣ፡ እጅ ይዞ አስወጣ
በመጠቃቀም የተቋቋመ ፍቅር፡ አይውል አያድር

በሚያዝያ ጐመን የዘራ፡ ክረምቱን ሁሉ በላ
በሞኝ ክምር፡ ዝንጀሮ ልጅዋን ትድር
በሰኔ ካልዘሩ፡ በጥቅምት ካልለቀሙ፡ እህል የት ይገኛል
በድንበር ቢቆሙ ። በምን በላህ በሰማ፡ ባይፈጅህማ
በማያድሩበት ቤት፡ አያመሻሹበት
በሰም የተጣበቃ ጥርስ፡ ቢስቁበት አያደምቅ፡ ቢበሉበት
አያደቅ ። በሰማንያ አይቀጥሉ፡ በአርጥብ አያቃጥሉ
በሰማንያ ያለቀ፡ በፀሐይ የደረቀ
በሰማንያ የተረታ፡ ማኸል አገደው የተመታ
በሰማይ የለም ጠጠት፡ በባት የለም ቅጣት
በሰማይ የለ ዱር፡ በቁስ የለ ግብር
በሰው ምድር፡ ልጅዋን ትድር ። በሰበቡ፡ መምሬም ተሳቡ
በሰፈሩበት ላዳን፡ በመዘኑበት ሚዛን
በሬ ተሸካሽኮ ቀንበር፡ ገበሬ ተቸካችኮ ድምበር
በሬና በሬ መከሩ፡ ቀንበርን ሊሰብሩ
በሬ ያርሳል፡ አህያ ምርቱን ያፍሳል
በርበሬ አይሆን ዕጣን፡ ነገር አይሆን ሥልጣን
በርበሬ ታፈጀ፡ ጠበቃ ታረጀ
በባዶ ቢቁጡ፡ በጨለማ ቢያፈጡ፡ ምን ያመጡ
በሮች ተረት ለመዱ፡ ዝም ብለው እንዳይጠመዱ
በሰለ እንብላ፡ ደረሰ እንዝራ ። በሰው ቁማ፡ እጅዋን ትቃማ
በሰፌድ ያሰጣ፡ በእንቅብም ያሰጣ፡ እኩል ለኩል ወጣ
በሰጡበት አገር፡ ለምኖ ማደር፡ የማይመች ነገር
በስለት የተመተረ፡ በጤ ይሙቱ የተከተረ
በሽማግሌ የታረቀ፡ በፀሐይ የደረቀ፡ አለቀ ደቀቀ

በቃል ያለ ይረሳል፡ በመጽሐፍ ያለ ይወረሳል
በቅሎ እንዳሠገሩት፡ ሎሌ እንደ ነገሩት
በቅሎ ግዙ ግዙ፡ አንድ ጨው ላያግዙ
በቅሎ እንደ አሰጋገሩ፡ ሎሌ እንደ አስተዳደሩ
በቅሎ ከሸጠ፡ የሸመጠጠ፡ በለጠ
በሽሮ ላይ ቅቤ ተጨምሮ አማረ፡ በእሑድ ላይ በዓል
ተጨምሮ ከበረ፡ በበትሩ አይመታ፡ በዘመዱ አይረታ
በበጋ እዋኝ ቤት ተንጋጋ፡ በከምረት እንደ ጭልፊት
እየቤትህ ግባ፡ በበላህ ገብር፡ በሰማህ መስክር
በተሳለ ያርዷል፡ በታየ ይፈርዷል
በተተከለው ግንድ፡ በተፈተለው ገመድ
በተለሙ ያርሷል፡ በጀመሩ ይጨርሷል
በትር ለገና፡ ነገር ለዋና፡ በትኩስ ሥጋ፡ በርጥብ ፍለጋ
በትንሽ ማረሻ፡ ትልቅ እርሻ
በንጉሥ ሞት አይዘበት፡ በዝሆን ሐሞት አይፈተፈት
በአፋ ያመነ፡ ከሥሩ የመነመነ
በአፍ ስሕተት፡ በእግር መንሻተት
በዓይን ጥቅሻ፡ በከንፈር ንክሻ
በዕውር ይጠቃቀሱበታል፡ በደንቆሮ ይንሾክሾኩበታል
በዓል ሽሮ የከበረ፡ ጦም ገድፎ የወፈረ (የለም)
በከብቱ የለገሰ፡ በወደሉ የገሰገሰ፡ ከሰበው ደረሰ
በካሣ የከበረ፡ በአጓት የሰከረ (የለም)
በክረምት ካረሰ፡ እናቱን ያስመነኩሰ
በወሬ አትጥላኝ፡ በስመ ጅብ አትውጋኝ
በወሬ አይነግሡ፡ በእጅ አይካሱ፡ (በቀንጫ አያርሱ)

በወር ልቅ፡ በመት ቀሚስ ጥልቅ
በዋስ ያለ ከብት፡ በጣት ያለ ቀለብት
በውል ከሄደች በቅሎዬ፡ ያለ ውል የሄደች ቆሎዬ
በውርርድ ላይ ውርርድ፡ ከነብር ላይ ስማርድ
በዘጠና፡ የለም ጤና፡ በዘመኔ ይድላው ለወገኔ
በየዕለቱ፡ ይወርዳል መጓቱ፡ በየወንዙ፡ ብዙ ነው መዘዙ
በደግነቱ፡ ተቈረጠ አንገቱ
በደንባራ በቅሎ፡ ቃጭል ተጨምሮ
በገዛ ጌታ፡ እግሩን ይመታ፡ በገና ጨወታ፡ አይቆጠም
ጌታ፡ በገና በሰው እጅ ያምር፡ ሲይዙት ያደናግር
በጊዜ የገባ እንግዳ፡ አራቱ ፍሪዳ፡ በጊደር ጥገት፡ በጥሬ
ዱጨት፡ በጋለሞታ ቤት፡ ሁሉ ይጣላበት
በግዚሄር ቢቆጡ፡ በጨለማ ቢያፈጡ፡ ምን ያመጡ
በጎውን አማጭ መጦር፡ ክፉውን አማጭ በጦር
በጠራ ተሻገር፡ በተሳለ ምተር፡ በጥንስሱ የተቀዳ፡ በጨር
ቋው የተገቡዳ፡ በጣይ በጉባይ፡ (በፀሐይ በጉባኤ)
በጦም ቆሎ፡ በዳገት በቅሎ፡ በቅሎው ይነካል፡ ቆሎው
ይከካል፡ በጥቂት በጥቂት፡ ይሞላል ልቃቂት
በጨው ደንደስ፡ በርበሬ ይወደስ፡ በጥር ሠርግ፡ በግንቦት
በልግ፡ በሲሰጡኝ እነዳ፡ በሲነውኝ አረዳ
በተጉ፡ ነገር ያገኙ፡ በነው፡ ነገር ይረሱ
በያዩኝ እስቃለሁ፡ በያዩኝ እስርቃለሁ፡ (ይላል ሌባ)
በያብዱም በጨምቱም፡ ያንዱን ነገር ላንዱ አያጫውቱም
በያዘኩለት ያለቅስ፡ በሰሙት ይነክስ
በጠረጥሩ፡ ጠጠር ይጥሉ፡ በጨንቀነ፡ ሾጤ ሆንን

ቢፈሩት አይቀር ፡ ሞትና ነገር ። ቢከማች ፡ ዕዳው ላንች
 ባህያ ቆዳ የተሠራ ቤት ፡ ሲፈርስ ያድራል ጅብ የጮኸ ለት
 ባለጌ ካወረው ፡ የጭዋ ልጅ ያሰበው
 ባለጌ አያዝንም ለገበረ ፡ ያዝናል ባልንጀራው ለቀረ
 ባለጌና የቆቅ አውራ ፡ በራሱ ያወራ ።
 ባለቤት ከቤት ፡ ጠበቃ ከትሎት
 ባለጌ ያለበት ሸንጎ ፡ ዝምብ የገባበት እርጎ
 ባላዋቂ ቤት ፡ እንግዳ ናኘበት ። ባላደራ ፡ ጮኸ ከተራራ
 ባልነቃ ሰንጥቆ ፡ ባልደመነ በርቆ
 ባለጠጋ በድሎ ይቆጣል ፡ ድኻ ተበድሎ ይለማመጣል
 ባልንጀራህ ሲታማ ፡ ለኔም ብለህ ስማ
 ባልዋጁበት ጣት ፡ የዘንዶ ጉድጓድ ይለኩበት
 ባለቤት ሲተዋወቅ ፡ የሠርገኛ ልብስ ይደርቅ
 ባልፈጨኸ በኖብኸ ፡ ባልነበርኸ በርቆብኸ
 ባልና ሚስት ፡ ፍትሕና መንግሥት
 ባበደሩበት አገር ተበድሮ ፡ በሰጡበት ተቀባዮሮ
 ባልንጀራህ ከሚበልጥህ ፡ ቀንጣን ይግደልህ
 ባሕር ዛፍ ለማገር ፡ ጉራጌ ለነገር ። ባረገዘች ፡ ክታቡን ያዘች
 ባቄላ ሳይሰበር ፡ መነኩሴ ሳይቀበር
 ባርያ ቅቤ ለምዶ ፡ እንግዲህ ማን ሊሸከም ነዶ
 ባንድ ከፈጨ የለም እመቤት ። ባንድ ከበሉ የለም ዳረ
 ጐት ። ባስተጋባ ፡ ባሕር ሆይ ገባ
 ባርያና ውላጅ ፡ ሸራቢና ገማጅ ። ባርያ ሲከራ ፡ በዱላ
 ባርያ ባንደበቱ ፡ ውሻ በኸራቱ ። ባንድ ወናፍ ፡ ሁለት አፍ
 ባርያ ካልሰረቀ ፡ ሰማይ ካልፈለቀ

ባርያ ሲጠግብ ሸንጎ ፡ አህያ ሲጠግብ አምቦ
 ባሮች አግዙ ላህዮች ፡ አህዮች አግዙ ለባሮች
 ባተ-መልካም ሲሆን ለመሮጥ ፡ ባይሆን ለጌጥ
 ባንድ ራስ ፡ ሁለት ምላስ ። ባንድ አጉራ ፡ ሁለት አውራ
 ባንዱ ታዘብ ፡ ባንዱ ተለዘብ ። ባንድ ጀት ፡ በጥሬ ዱ ጨት
 ባንዱ ቀን ስተቱ ፡ ዘላለም ይጸጸቱ ።
 ባንድ ዙፋን ጀት ንጉሥ ፡ ባንድ አፍ ሁለት ምላስ
 ባወጡት ዳኛ ቢረቱ ፡ በቁረጡት ጨንገር ቢመቱ ፡ የግዚ
 ሄር ግቡ ከብቱ ። ባወጣኸው ዳኛ ፡ ትሆን አሳረኛ
 ባይኔ አልቅሺ ፡ በእጄ አብሺ
 ባልሞገትክበት ተፈረድ ፡ ባልወጣህበት ውረድ
 ባጭር ታጥቆ ፡ ጋሻ ነጥቆ ፡ ዘገር ነቅንቆ ፡ ይዋጋዋል አጥብቆ
 ባገባቡ ፡ በደጃፉ ይገቡ ። ቤት ያለ አጥር ፡ ሬሳ አለ መቃብር
 ባጉራ ጠናኝ የተረታ ፡ ማኸል አገዳውን የተመታ
 ባፈሳ ይታፈሳል ፡ በነጠር ይመለሳል
 ባፈሳ ይወረሳል ፡ በንጥጥር ይመለሳል ። ቤት ያለመውጫ
 ፊት ያለ አፍንጫ ፡ ያ መፈንጫ ፡ ያ ሙገጫ
 ቤተ ክርስቲያን ለማላጅ ፡ ገበያ ላርፋጅ
 ቤት ያለ ቀላፍ ፡ አልጋ ያለ ምንጣፍ
 ቤተ ክሊያን ተኳሽ ፡ ዕርቅ አፍራሽ ። ቤት ያለሴት ፡ ከብት
 ያለ በረት ፡ አይሆን ለንብረት
 ቤት ያላጥር ፡ ቤተ ክርስቲያን ያለ ቀጥር
 ቤት ከነ ጉልላቱ ፡ አጥር ከነ ማዕዘንቱ
 ቤት ለሌለው ፡ ቤት ይስጠው ፡ ችግሩን እንዲያውቀው
 ብላ ያለው ቀርቦ ፡ ተሸከም ያለው ተሰብስቦ (ይቆየዋል)

ብላ የበሰለ፡ ተናገር የመሰለ፡ ብርሌ ከነቃ፡ አይሆንም ዕቃ
 ብልጥና ምስጥ፡ ውስጥ ለውስጥ
 ብረት ሲግል ቀጥቅጠው፡ ንፋግ ሲወድ መጥምጠው
 ብላ ለከርሥህ፡ ፍረድ ለነፍስህ
 ብልህ ያመቱን፡ ሞኝ የዕለቱን (ያስባል)
 ብርቅና ድንቅ፡ አለ ፩ ጊዜ አይደምቅ
 ብርድ ቆላ ወረደ፡ ልጅ አባቱን ወደደ፡ ብዙ ገንዘብ
 ያለው ይደፈራል፡ ብዙ ወንድም ያለው ይታፈራል
 ብዙ ቢወልዱ፡ መያውን ግብሩን አይተው ፩ዱን ይወዱ
 ብዙ ቢያወጉ፡ ይዘን፡ ብዙ ቢተቹ፡ ይሰለቹ
 ብዙዎች ለብዙ ሲያውቁ፡ የራሳቸውን አይጠነቅቁ
 ብዙዎች ይስጡህ፡ ብዙዎች አይጥሉህ (አይቆጡህ)
 ብንጨው ሬቱን፡ ብመታው ደረቱን

ስድ ምሳሌ

በለምለም ምሳሌ ከሸሽላን በላሁበት (አለች አህያ)
 በሰላም ጊዜ ያልመከሩት፡ በመከራው ጊዜ ልምክርህ ቢሉት
 አይሆንም፡ በሰው ቀኝል እንጨት ቀርቅርበት
 በሰላም ጊዜ አለሁልህ ያላሉት በመከራ ጊዜ ቢጠብቁት
 አይገኝም፡ በሬ በንጀቱ እንጂ በንጉቱ አይስብም
 በመሸታ ቤት የተገዛ ጦር ቢወረውሩት ከድፍድፍ
 በራቸውን ከፍተው ሰውን ሌባ ይላሉ
 በቁል ክምር፡ ዝንጀሮ ይማታበታል
 በቀሎ ማስሪያዋን በጠሰች፡ ለራሷ አባሰች (አሳጠረች)
 በቀሎ ማን አባትህ ቢሉት፡ ፈረስ አጉቴ አለ

በቆሎ እየሳቀ ያርራል፡ (እያረረ ይስቃል)
 በትንባሆ የተገዛ ጦር፡ ቢወረውሩት ጋያን ይወጋል
 በእርሻ ጊዜ ያልዘራ፡ በመከር ጊዜ አይሰበሱብም
 በእጅ የያዙት ወርቅ፡ ከብረት አኩል ነው
 በአይጥ ሽንት የተሠራ ቤት፡ ድመት ሲጮህ ይፈርሳል
 በእንቅርት ላይ ጆሮ ደግፍ፡ በደል ዋና አጥታ ትኖራለች
 ቢወዱኝ ብሎ የሞተ፡ ቢጠሉትስ ምን ይመጣበት ነበር?
 በዕውር ቤት አንድ ዓይና ብርቅ ነው
 በዝሆን ጆሮ ትንኝ፡ በዝሆን አፍ ቅርፍት
 በደቦ የተሠራ በደቦ ይፈርሳል፡ (ደቦ ወበራ)
 በጥባጭ ሳለ ማን ጥሩ ይጠጣል?
 በጫማ የሚሄድና በቃርያ የሚበላ ሰውን አይጠብቅም፡፡
 በግ ባልበላሽ ትበይኝ!! አለ ጅብ
 በገዛ ዳቦ ልብ ልቡን አጣሁት
 በፊት የወጣን ጆሮ በኋላ የወጣ ቀንድ በለጠው
 በፋሲካ የተገዛ ባርያ ሁልጊዜ ፋሲካ ይመስለዋል
 ባለጌን ካሳደገ የገደለ ይሻላል
 ባለቤቱን ከፊቱ ማመስገን ከሐሜት አኩል ይቆጠራል
 ባለቤቱ ያከበረው አህያ በቅሎ ያለውጣል
 ባለቤቱን ካልናቁ ውሻውን አይመቱም
 ባለቤቱ ካልጮኸ ጉረቤት አይረዳም
 ባለቤቱ ያቀለለውን አሞሌ ባለ ዕዳው አይቀበለውም
 ባሌን ጉዳሁ ብላ ዓይኗን በእንጨት ወጋች
 ቧልትና ቅዘን ቤት ያስፈታል፡ በዋቂ ሬት መናገር መታገም
 ባልና ሚስት ካንድ ባሕር ይቀዳሉ

ባርያ ረዳት ቢያመጡላት መጂዋን ደበቀች
 ባባትህ አገር አትቀማ በናትህ አገር ጦም አትደር
 ባባቱ ፊት የሚናገር አፉ ለምጣም
 ብቻውን የሚበላ ብቻውን ይሞታል
 ብቻውን የሚረጥ የሚቀድመው፡ ብቻውን የሚሟገት የሚ
 ረታው የለም ። ብልጥ ዓይን አስቀድሞ ያለቅሳል
 ብዙ ከማዳመጥ ጥቂት መናገር፡ ብዙ ከመናገር ጥቂት ማሰብ
 ይበልጣል ። ብዙ መናገር ምላስን ያላሻል

ተ - ታ - ት -

ተለማማጭ አልማጭ፡ ተለጣጭ የጎረቤቷን ድልህ
 ሟጣጭ ። ተልባ ቢንጫጭ፡ በአንድ ሙገጭ
 ተላም የዋለ በሬ፡ ከጋለሞታ የዋለ ገበሬ
 ተልባ በቅባ ኑግ፡ ለሰሚው ግራ ለበይው መልካም ነው
 ተመሞት፡ ይሻላል መሰንበት
 ተመልከት ዓላማህን፡ ተከተል አለቃህን
 ተመመራመር፡ ይገኛል ቁም ነገር
 ተመረጥ፡ ይሻላል ማንጋጠጥ
 ተመክሮ ልብ፡ ተሸምቶ ድልብ አይሆንም
 ተማሪና ዶሮ በሞቱ ክቡር ነው፡ በቁመናው እራቱ ጥሬ ነው
 ተምሮ የማይጽፍ፡ አክፍሎ የማይገድፍ
 ተምሮ ያላስተማረ፡ ዘርቶ ያላጠረ
 ተሰው ጋር አለሁ ብዬ፡ ተጅብ ተዳብዬ
 ተሰብሮ ቢጠገን፡ እንደ ድሮው አይሆን
 ተስፋ መስጠት፡ እያዩ ዕዳ መግባት

ተስፋ ቆርጦ ፩ ላይ ከመቆም፡ ይሻላል በተስፋ ሲጓዙ
 መክረም ። ተቀዳዳ፡ ይሻላል ጨምዳዳ
 ተሸ ምስክር፡ የታሰት እግር ። ተመምሩ፡ ደቀ መዝሙሩ
 ተቀማጭ የሌለው ተሟጋች፡ ስልቻ የሌለው አንጓች
 ተቀመጥ በወንበሬ፡ ተናገር በከንፈሬ
 ተቁም ዶሮ፡ ተሸክላ ማሰሮ
 ተቁመትህ ማጠሩ፡ ሆድህ መጠጠሩ
 ተረት፡ ለነገር ይሆናል መሠረት
 ተረታን እንዳይሉ፡ ይግባኝ ይላሉ
 ተራራ ለጥናት፡ ወኃ ለጥማት
 ተባቂላ አይጠፋም ዲቃላ፡ ተጠላ አይታጣም አተላ
 ተናዝዞ ይሞታል፡ አስይዞ ይሟገታል
 ተናግሮ አናገረኝ ይወደኝ ይመስል፡ ሄዶ ተናገረ የላክ
 ሁት ይመስል ። ተናክሽ ውሻህን፡ ተዋጊ በሬህን
 ተናግሮ አናግሮ የሆድን ጨርሶ፡ ጠላት ይሆናል ወዳጅ
 ተመልሶ ። ተናግሮ ከማሰብ፡ ከንፈርን መሰብሰብ
 ተንጋሎ የተፋ፡ ለራሱ ከፋ
 ተኛ ወዲያ ጎራሽ፡ እህል አበላሽ
 ተዝክር ያየ ተማሪ፡ ሸቀጥ ያየ አጣሪ
 ተወፈሩ ፈጣሪን አይፈሩ፡ ሰውን አያፍሩ
 ተዋሰኝ ግዝት ይሆነኝ፡ አበድረኝ፡ አይማረኝ
 ተው ፈረሴን ለጉም፡ ለጋላና ለጉም አይዘነጉም
 ተድረው ቢመለሱ፡ የውኃን መንገድ ረሱ
 ተዳኛ ተሟግቶ፡ ታድያማ ተዋግቶ!!
 ተገናኝተው ሳሉ፡ ምን ጊዜ እንገናኝ ይላሉ

ተግደርዳሪ ጦም አዳሪ፡ ቀላዋጭ ቀባጣሪ
 ተጠንቀቅ ወደል፡ እንዳትገባ ገደል
 ተጥዶ የማይፈለ፡ ተሹሞ የማይበላ (የለም)
 ታላቁን ነገር እየተመኘህ፡ ቢከፍቱት ተልባ ሁኔታ
 ታልቸኩለሁ፡ ቀስ በቀስ ይገኛል ሁሉ
 ታሞ የተነሣ፡ እግዚአብሔርን ረሳ
 ታርቁ ተመርቁ፡ ታጥቤ ተለቃልቁ
 ታስሮ ከመማቀቅ፡ ይሻላል መጠንቀቅ
 ታጥቀህ ታገል እንዳትንገላታ፡ አስተውለህ ተሟገት እን
 ዳትረታ፡ ታላቅ ጦር ባይወጉበት፡ ያስፈራሩበት
 ታዝበው ከጠሉህ፡ ታዝበው ይውደዱህ
 ትለብሰው የሌላት፡ ትከናከቡ አማራት
 ትምህርት፡ የማያልቅ ሀብት (ምርት)
 ትምህርት በልጅነት፡ አበባ በጥቅምት
 ትንሽ ሥጋ፡ እንደ መርፌ ትወጋ
 ትንቢት ይመራል፡ ልንም ይገራል
 ትንሽ ምላጭ፡ አገር ትላጭ፡ ተሞኝ ደጅ ሞፈር ይቆረጣል
 ትንኝ ለሆዱ፡ ዝሆን ለሆዱ፡ ተያይዘው ወንዝ ወረዱ
 ትኩሱ ሬሳ፡ ደረቁን አስነሣ፡ ቶፋ፡ መቀበሪያው ፈፋ
 ተልባ መስሎሽ፡ ሰናፍጭ ትቀምሽ

ስድ ምሳሌ

ተመረቅሁ ብለህ፡ ከተረገመ ጋር አትዋል
 ተቀምጠው የሰቀሉት፡ ቁሞ ማውረዱ ያስቸግራል
 ተኝ ብልሽ፡ አትነሽ አልኩሽ ?

ተከናንሶ የሚበላውን ተጉንብሰህ ግባበት
 ታላቅ ወንድም እንደ አባት ይቆጠራል
 ትንሽ ቆሎ፡ ያደርሳል ከሻሮ

ነ - ኑ - ን

ነቢያት በመደመዱ፡ ሐዋርያት ገደገዱ
 ነገር በምሳሌ፡ ጠጅ በብርሌ፡ መዝሙር በሃሌ
 ነገር በዋና፡ ዘፈኑ በበገና፡ ነገር በዋስ፡ እህል በነፋስ
 ነገር ቢሳሳት ከወቀቱ፡ ጥጃ ቢሳሳት ከናቱ
 ነገርን አዳምጦ፡ እህልን አላምጦ፡ ነገር ከምሩ፡ ወኃ ከጥፋ
 ነገር ከዋስ፡ ምላስ ከጥርስ፡ ነገር በዕርቅ፡ መንገድ በደረቅ
 ነገር በመልከኛ፡ ጠላ በመክደኛ፡ ነገር ከግቡ፡ ጋሻ ከንግቡ
 ነገር ከንሺው፡ ሥጋ ከጠባሽው
 ነገር ያለ ዳኛ ተረት፡ ሰማይ ያለ ደመና ብረት
 ነገር በዋናው፡ ንብ በአውራው፡ ነገር በዋቂ፡ ብረት በጠራቂ
 ነገር ሲጀመር፡ እህል ሲከመር
 ነገር ነገርን ያነሣል፡ ጥጋብ ሞትን ያስረሳል
 ነገር ከመፈለግ፡ ይሻላል ነግ ፈረገ
 ነገር አንሺውን፡ እሾህ አጣሪውን (ይወጋል)
 ነገር እንዳገቡት፡ ሙክት እንዳሰቡት
 ነገር ነገርን ያመጣል፡ ድግር አፈርን ያወጣል
 ነገር በነገር ይወቀሳል፡ እሾህ በእሾህ ይነቀሳል
 ነገር ከምጩ፡ ውኃ ከምንጩ፡ ነገር ለሰሚ፡ ውኃ ለተጠሚ
 ነገር በወቀሳ፡ በደል በከሣ፡ ነገር ለበለጥ፡ ውድማ ለመለጥ
 ነገር ለጀማሪው፡ እሳት ለሚረው

ነገር የዋለበት ዳኛ ያውቃል፡ ከብት የዋለበት እረኛ ያውቃል። ነገር ከጀማመሩ፡ እህል ከከማመሩ ነገር ከመጀመሪያው፡ እህል ከመከመሪያው ነገር እንደ አፋ፡ ዛፍ እንደ ቅርንጫፉ ነገር ያለ ዳኛ፡ ትብትብ ያለ መጫኛ ነገር ወዴት ትሄዳለህ? ወዳገር ነገር ስንት ነው? ሁለት፡ ምን ያበዛዋል ውሸት ነገር በዋና፡ ሚዶ በእረኛ። ነገር ከፊቱ፡ ዱቄት ከወንፊቱ ነገር ከመጀመሪያ፡ ፍለጋ ከመሻገሪያ ነገር የሻ ዳኛ፡ አምጦ ይላል የዶሮ ሻኛ ነገር ሳያውቁ መግት፡ ዓቅም ሳይኖር ትፅቢት ነገር ሲያመልጥ፡ ራስ ሲመልጥ (አይታወቅም ነገረኛ ናቸው፡ አጥልቃችሁ ቅበሩዋቸው፤ የተነሡ እንደ ሆነ ብዙ ነው ጣጣቸው። ነገራ፡ በከንፈራ ነገራ በሆዴ፡ መንገዴ በመዴ። ንጉሥ ለብያኔ፡ አቡን ለሁነኔ ነገርኩት መስዩ፡ እንዲመስለው ብዬ ነጭ እንደ ሸማ፡ ትክል እንደ ትርሸማ ነፃነት ያከራል፡ ሥራ ያስከብራል ነፍጥ በያጓር፡ የጌታውን ጉን ይሰብር ኑሮ ያናኑራል፡ ሕግ ያከብብራል ኑሮ በደጋ፡ መቀመጥ በአልጋ፡ ታላቅ ጸጋ ኑሮ ኑሮ ከመሬት፡ ዙሮ ዙሮ ከቤት (አይቀርም) ንብ ቢሄድ ካጥር፡ ሰው ቢሰደድ ካገር ንጉሥ ሲሞት ግምቡን፡ ብልህ ሲሞት ልቡን ንብ በአውራው፡ ገበሬ በዝመራው

ንጉሥ የፈረደበት፡ መርከብ የተሰበረበት (አንድ ነው) ንጉሥ አንጋሹን፡ ቤተ ክርስቲያን ቀዳሹን ንጉሥ ከሾመው፡ ማረሻ የሾመው ንጉሥ ይተክላል፡ ንጉሥ ይነቀላል ንጉሥ በመንግሥቱ፡ ጎልማሳ በሚስቱ፡ አምላክ በምላ ክነቱ፡ ገበሬ በርስቱ፡ ቢገቡባቸው፡ ቀናተኞች ናቸው ንጉሥ በዘውዱ፡ ድኻ በመዱ ንጉሥ የሰቀለው፡ አንበሳ የሰበረው ንጉሥ አይከሰስ፡ ሰማይ አይታረስ፡ አባት አይወቀስ ንጉሥ ያላቸው ንቦች ማር ይበላሉ፡ ንጉሥ የሌላቸው ዝም በች ጥምብን ይልሳሉ። ንጉሡ ቢሞቱ፡ ከማን ይሟገቱ ንጉሡ ሲቆጠ፡ ቀስ ብላችሁ ውጡ ንጉሥ ከተነፈሰ፡ ወኃ ከፈሰሰ ንጉሥ የወደደው፡ ዘመን የወለደው ንጉሥ ይሞግትልህ፡ ንጉሥ አይሞግትህ ንግግር ሲበዛ ያጠፋል፡ ማር ሲበዛ ያስተፋል

ስ ድ - ም - ሳ - ሴ

ነበረ እንጂ ይኖራል የሚባል ፍጡር የለም ነገር ቢበዛ በአህያ አይጫንም ነፋስ ሲነሣ እሳት አይጫርም ነገር እንዲጠፋ ዳኛውን ግደል ኑሮ ካሉት መቃብርም ይሞቃል ንብ ሲመማራ አጥሩን ተመልከት ንጉሡ በድንኳናቸው እኔ በጎጆዬ (ንጉሥ ነን አለ ድኻ)